דרך המלך — פנחס

פרשת פנחס

וידבר משה וכו' יפקוד ד' וכו' איש על העדה. אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפנים וכו' ונתת מהודך עליו למען ישמעו כל עדת בני ישראל. איתא במדרש רבי תנחומא (פ' בחקתי) זשה"כ חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה. שאל ר' ישמעאל בר נחמני את ר' יונתן בר' אלעזר שהיה עומד בשוק, א"ל שנה לי פרק אחד, א"ל לך לבית הלימוד ואני אשנה לך שם, א"ל רבינו לא כך למדתני חכמות בחוץ תרונה. א"ל וכו' מהו חכמות וכו' בחוצה של תורה וכו' מהו ברחובות במקום שמרחיבין, והיכן מרחיבין לה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, עכ"ל המדרש.

בחוץ לא רצה ללמדהו מפני שחכמות בחוץ בחוצות התורה תרונה במקום שמרחיבין אותה. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. והמשנה אומרת המהלך בדרך יחידי ושונה ומפסיק ממשנתו וכו' היינו שגם בדרך מוכרחים לשנות, וכן אמרה הגמרא ההולך בדרך ואין לו לויה יעסוק בתורה, ומקרא מלא הוא ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך וכו'. אבל חכמות בחוץ תרונה, רינה דייקא כי הגמרא אומרת (מגילה ל"ב) כל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים וכו'. משמע שאף שלומד בדעת ובשכל מ"מ הטוב שבתורה נתגלה בעיקר בנגינה. ומה הוא הטוב, טעמו וראו כי טוב ד', הטוב הוא כטעם שא"א למסור לחברו רק כ"א טועמו ומרגישו. יש שכל וסברא בתורה, אבל על כל אלה יש טעם שאינו יכול להתגלות בדיבור ושכל רק בטעם, וכל הקורא בלא נעימה ושונה בלא זמרה וכו' חוקים לא טובים.

וכן על דרך הרמז נודע שיש טעמים ונקודות תגין ואותיות, והן אצילות בריאה יצירה עשיה. טעמים הם נגינה. והוא בחי' הטעם המתגלה למעלה מנקודות תגין ואותיות, ועיין זוה"ק בראשית (ט"ו ע"ב) כגוונא דתנועי דמנגני וכו' אזלין אבתרייהו אתוון ונקודו עכ"ל. לכן גם בדרך צריכים תלמוד תורה אבל חכמות בחוץ תרונה, הרינה הטעם של תורה יכולים להשיג רק בבתי כנסיות ובבתי מדרשות במקום שמרחיבין אותה, כי ר' יהושע בן חנניא קראו עליו חז"ל אשרי יולדתו על שנתנה אמו את עריסתו בביהמ"ד. אף שילד היה ולא הבין מ"מ דברי התורה שנכנסים באזניו מקדשים אותו. ולא באיש בלבד רק גם במקום. איתא בגמרא כל בית שנשמעים בו דברי תורה לא במהרה יחרב, לא אמרו שהאיש שלומד תורה לא יחרב ביתו, רק בבית עצמו תלוי אם נשמעים בו דברי תורה. כי התורה אינה כשאר חכמות להבדיל שאין בהן ישות רק חכמה, כי איזה ישות יש במי שחושב ק' פעמים ק' כמה עולה לא ישות בה ולא דבר מה להתפשט, משא"כ התורה ישות קדושה בה והחכמה שבה מן הקדושה מאירה. וכמו הנשמה שגם חכמת האיש נובעת ממנה והאם רק חכמה לבד היא ותו לא, עיקרה מציאות של קדושה היא, אשר גם חכמה ממנה מאירה.

הקדושה שבתורה מתפשטת בקרב האיש ובאבריו אף אם עדיין אינו יכול לתפוס את השכל. ולא בקרב האיש בלבד רק גם על הבית ועל הכתלים וכו' מתפשטת, והיא קדושת בתי כנסיות ובתי מדרשות והשטיבלעך, שהתורה וקדושת התפלה והעבודה שוכנת ומתפשטת בהם. וחכמות בחוץ תרונה. את הנקודות והאותיות עם התגין מדברים בפה ואת הטעמים התנועות אין מדברים. והם כגוף לגבי הטעמים בחי' אצילות שבהאותיות הם. לכן צריכים למקום קדושה כדי שיוכל הטעם שלמעלה מהשכל והדיבור המתגלה רק בטעמים להתגלות. ואף שהתורה דיבורה ושכלה יכולים להתגלות גם במהלך בדרך. מ"מ הטעם של התורה המתגלה למעלה מהדיבור והשכל יכול להתגלות רק במקום שמרחיבין את התורה שגם המקום קדוש הוא וגם הכתלים נרטבים בקדושה. דוקא במקום קדוש שמרחיבין אותה יכול הטעם להתגלות כנ"ל מפני שהוא דבר שלמעלה מהגוף.

וחוץ מזה. כי בידוע שיש התעמקות ויש התרחבות, ואיתא בגמרא יומא (דף ע"ז) מעין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה דומה לקרני חגבים. כיון שהגיע לפתח ההיכל נעשה כחוט של שתי וכו' נעשה כפי פח קטן וכו' נעשה כנחל שוטף שבו רוחצים זבים וזבות וכו'. כך היא ההשתלשלות של קדושה כשמתעלה מתקצר וכשממשיך יותר מתרחב יותר. ולטהרת הזבין וכו' הוא דוקא כשמתרחב. ואת שתי הבחינות צריך האיש הישראלי התעמקות שהיא בחי' קצר. וגם התרחבות אח"כ. מקום אחיזת מש"ר הוא בחי' נתיב לא ידעו עיט מקום קצור יסוד אבא כשהוא בי"א כנודע. ועיקר השלימות היתה כשפעל להמשיך התגלות אלקית לעיני כל העם וביאר את התורה בשבעים לשון.

ולא בענינים גבוהים רוצים אנו לדבר ולכוון רק לפי ערכנו כ"א לפי עבודתו. יש מי שעולה בדעתו ומשיג איזה שכל בתורה או יש שהבנתו קצרה מאד עד שלא ידע היטב ואינו מכיר מה הוא משיג ואינו בטוח בהשגתו. ואח"כ מתחיל להרחיב את הדבר במוחו ובדבורו וחוזר עליה איזה פעמים ואז רואה ומכיר אותה. ולא בהשגת השכל לבד. רק גם כל הרהור טוב ורצון טוב ורוח התשובה הבא אל האדם מתחילה הוא קצר וצריכים לעבוד להרחיבה. וכמו שספר תורה המקופלת ומונחת במקום צר אף שכל התורה בה מ"מ הכל סתום רק כשמרחיבין אותה וגוללין אותה היא מתגלה. כ"א כשבאה התורה והעבודה בקרבו הוא רק בחי' נתיב ואין זאת שלימות ההתגלות לו ומכש"כ לשאר ישראל. וצריך הוא להרחיב אותה שתתפשט ואז מתגלה לו וגם לשאר ישראל. וזה שתי הבחי' התעמקות והתרחבות. דכמו שספר תורה צריכה שולחן אשר בו תתפשט. וככל שתתפשט יותר צריכה מקום יותר רחב שתתפשט בו. כן גם כשמתפשטת הקדושה באיש צריכה היא למקום. עד שלא די המוח לבד רק גם כל הגוף הבית הכתלים העיר וכו' עד שישנם דברי קדושה שרק בא"י יכולים לעשותם וכו'. מפני שלא באיש בלבד ולא בחצר לבד רק גם בכל העיר והמדינה הם מתפשטים, ועניני קדושה אלו יכולים להתפשט רק בעיר ומדינה של קדושה.

ומובן בזה דיוק הגמרא (עירובין נ"ה) עה"פ לא בשמים היא ולא מעבר לים היא, רבא אמר לא תמצא במי שמגביה דעתו עליה כשמים, ולא תמצא במי שמרחיב דעתו עליה כים, ר' יוחנן אמר לא בשמים היא לא תמצא בגסי הרוח, ולא מעבר לים היא לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים. שע"פ פשוט אם גם רבא דרש את הפסוק נגד גסי הרוח מה החילוק בינו לבין ר' יוחנן, ולמה ר"י כולל כל מיני גסי הרוח בדרש אחד ורבא דורש לא בשמים נגד המגביה דעתו ולא מעבר לעם נגד המרחיב דעתו. ומה החילוק בין זה לזה. אבל כנ"ל חוץ מן הפשוט מרמז רבא גם לחכמים שעובדים בדעתם, כי ר"י דורש נגד גסי הרוח וגסי הרוח אינם דוקא אותם בני אדם שיש להם במה להתגאות, כי גם טפשים גם עמי הארץ שאין להם במה להתגאות ג"כ יכולים להתגאות אדרבה הם הם בעלי הגאוה כמו שאמרה הגמרא סימן לגסות הרוח עניות בתורה. אבל אותם המגביהים וגם מרחיבין דעתם אם רק את דעתם מגביהין ומרחיבין ולא דעת התורה גם בהם לא תימצא התורה. מפני שאת התורה צריכים להגביה ולהרחיב ולא די באחת מהם. וע"י שגם מרחיב את התורה גם על כל גופו גם לשאר ישראל יוכל להאיר. כשמתרחב הנחל מבית קה"ק יכול היה לטהר גם הצריכים טהרה.

ומש"ר התפלל יפקד ד' וכו' איש אשר יצא לפניהם ואשר יבא לפניהם. כי יש בחי' רצוא ושוב בעבודה כנודע, שהיא עליה למרום וחזרה. וכנ"ל גם התעמקות והתרחבות בחי' רצוא ושוב הוא. אבל הכל יהיה גם לפניהם. אשר יצא בחי' רצוא לפניהם ואשר יבוא בחי' ושוב לפניהם. ונתת מהודך עליו. לא לעצמו בלבד רק למען ישמעו כל עדת ישראל, שגם הם ישמעו ויעלו.